

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

CHARACTERISTICS OF THE PROCEDURE OF ACQUIRING THE RIGHT TO PRACTICE LAW AND PROPOSALS FOR ITS IMPROVEMENT

Павлюк Н.М., к.ю.н.,

асистент кафедри цивільного права та процесу

*Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Журавель М.П., студентка I курсу магістратури

*Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Проведено дослідження процедури набуття права здійснювати адвокатську діяльність. Встановлено, що процедура набуття професійного статусу адвоката в Україні відповідає міжнародним стандартам і є схожою з відповідними процедурами в іноземних державах. Визначено, що основними нормативно-правовими актами, які регулюють порядок набуття права на заняття адвокатською діяльністю, є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та акти Ради адвокатів України щодо складення кваліфікаційного іспиту та проходження стажування. Проаналізовано основні вимоги до особи, яка претендує на заняття адвокатською діяльністю. Досліджено обставини, які унеможливають набуття особою статусу адвоката, та пропозиції щодо їхньої зміни, а також види діяльності, несумісні з діяльністю адвоката. Визначено умовний поділ процедури набуття права на заняття адвокатською діяльністю на три етапи: складення кваліфікаційного іспиту, проходження стажування під керівництвом досвідченого адвоката, урочисте складення присяги адвоката України, та проаналізовано окремо кожен із цих етапів. Визначено проблемні питання процедури набуття права на заняття адвокатською діяльністю та запропоновано пропозиції стосовно їх розв'язання. Встановлено, що процедура набуття статусу адвоката є однією з важливих гарантій стосовно забезпечення надання кваліфікованої правничої допомоги. Це пояснюється тим, що вона обмежує доступ до професії особам, теоретичний і практичний рівень яких є недостатнім. Встановлення таких високих професійних вимог та умов для набуття особою права здійснювати адвокатську діяльність дає можливість державі гарантувати будь-якій людині, яка звернулася до адвоката, реалізацію нею конституційного права на кваліфіковану юридичну допомогу. Запропоновано збільшити термін для повторної спроби складення кваліфікаційного іспиту з метою кращої підготовки кандидатів, збільшити строк стажування щонайменше до дванадцяти місяців, змінити черговість кваліфікаційного іспиту та стажування, а також рекомендовано переглянути вимоги, що висуваються до майбутніх адвокатів.

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, право на здійснення адвокатської діяльності, набуття статусу адвоката, стаж, кваліфікаційний іспит, стажування, стажист, термін стажування.

The paper researches the procedure of acquiring the right to practice law. It is established that the procedure of acquiring the professional status of a lawyer in Ukraine meets international standards and is similar to the relevant procedures in foreign countries.

It is determined that main normative legal acts regulating the procedure of acquiring the right to practice advocacy are the Law of Ukraine "On Legal Profession and Legal Practice" and Acts of the Ukrainian Bar Council. They regulate the process of taking a qualifying examination and internship. The paper analyzes the basic requirements for a person applying for a lawyer activity.

The study investigates the circumstances that make the acquisition of a lawyer status impossible. It presents proposals for their change, as well as activities that are incompatible with the advocacy. The procedure for acquiring the right to practice law is conditionally divided into three stages: taking a qualifying examination, passing an internship under the guidance of an experienced lawyer, taking a solemn oath of the lawyer of Ukraine. Each of these stages is analyzed in detail.

The study determines problematic issues of the procedure of acquiring the right to practice advocacy. It also proposes solution to these problems. It has been established that the procedure for acquiring a lawyer status is one of the most important guarantees of the qualified legal assistance. This is due to the fact that it limits access to the profession for people, whose theoretical and practical level is insufficient.

Such high professional requirements and conditions for acquiring the right to practice law allow the state to guarantee any person, who consults the lawyer, the implementation of the constitutional right to qualified legal assistance. It is proposed to increase the term for a re-attempt to take a qualifying examination in order to prepare candidates better; increase the period of internship for at least twelve months; change the order of qualifying examination and internships. Finally, it is recommended to reconsider the requirements for future attorneys.

Key words: lawyer, advocacy, right to practice law, acquisition of lawyer status, experience, qualifying examination, internship, trainee, internship period.

Постановка проблеми. Як відомо, Конституція України найвищою соціальною цінністю держави визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, а права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Удосконалення засобів захисту прав людини є не лише невід'ємною складовою загального процесу формування правової держави, а й загальною умовою визначення ступеня зрілості громадянського суспільства. Без ефективного функціонування незалежної та сильної інституції, яка буде сприяти захисту прав та законних інтересів осіб, існування демократичної держави і громадянського суспільства просто неможливе. Однією з таких правозахисних інституцій є адвокатура.

Для того щоб інститут адвокатури виконував покладені на цього функції належним чином, потрібно, щоб він

формувався з найкращих фахівців-юристів: кваліфікованих, досвідчених, компетентних та добросовісних. Державна політика в сфері розвитку адвокатури націлена на створення в Україні конкурентоспроможної адвокатури, представники якої володітимуть високим рівнем кваліфікації та слідуватимуть визначеним правилам професійної етики. Адвокати також як і, наприклад, судді або нотаріуси, є особами юридичної професії, фахівцями, чия професійна підготовка не повинна викликати сумнівів ні у колег, ні у держави, ні в осіб, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність [10, с. 209]. Україн важливим є те, щоб особи, які мають статус адвоката України, надаючи відповідні адвокатські послуги, були компетентними фахівцями у відповідній сфері, дотримувалися основних принципів і правил здійснення адвокатської діяльності, керувалися вимогами норм чинного законодавства, не

порушували прав та законних інтересів осіб, а також були професіоналами своєї справи та мали гарний професійний досвід. Проходження всієї нормативно передбаченої процедури набуття статусу адвоката в Україні в кінцевому рахунку вбачає надання державою права на здійснення адвокатської діяльності особі, яка дійсно відповідає всіх законодавчим вимогам та здатна провадити якісну адвокатську практику [11, с. 53].

Визначена законодавством процедура набуття права на заняття адвокатською діяльністю потребує детального дослідження, яке, в свою чергу, дасть змогу визначити, чи наявні в цій процедурі проблемні питання, що потребують вирішення і вдосконалення, та розробити пропозиції щодо їх усунення.

Метою статті є аналіз процедури набуття права здійснювати адвокатську діяльність, визначеної національним законодавством, її основних етапів, окреслення деяких проблем, що виникають під час її проходження, та запропонування пропозицій для їх усунення.

Ступінь розробленості проблеми. Теоретичною базою дослідження стали наукові праці відомих учених, присвячених питанням правового статусу адвокатів, порядку набуття права на заняття адвокатською діяльністю, основних вимог до кандидатів в адвокати, проходженню ними процедури набуття статусу адвоката та проблемам, що виникають під час цього, зокрема Н.Я. Баєвої, В.В. Владишевської, В.В. Заборовського, І.І. Задой, Л.І. Ізовітові, М.С. Косенка, В.В. Лукашевич, О.О. Овсянкової, О.Л. Петрик, Д.П. Фіолевського та інших, а також нормативно-правові акти, що регулюють відповідні питання.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто зазначити, що порядок набуття права на заняття адвокатською діяльністю та вимоги до особи, яка виявила бажання займатися такою діяльністю, визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року (Розділ II) та рішеннями Ради адвокатів України, при цьому Законом встановлюються основні засади, тоді як вирішення більшої частини організаційних та методичних питань віддано на розсуд Ради.

Процедура набуття статусу адвоката в Україні в цілому відповідає міжнародним стандартам та є схожою з деякими іншими країнами світу. Так, наприклад, Закон Республіки Білорусь «Про адвокатуру» визначає адвоката як громадянина, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи не менше трьох років чи не має такого стажу, але пройшов стажування строком від шести місяців до одного року в адвокатурі, склав кваліфікаційний іспит і отримав ліцензію на право займатися адвокатською діяльністю [2, с. 95–96]. Згідно із Законом Польщі «Про адвокатуру» до Реєстру адвокатів може бути включено (тобто до професії адвоката допускаються) осіб, які: мають бездоганний непідкупний характер і своєю поведінкою дають гарантію належної професійної адвокатської практики; користуються усіма громадянськими правами і мають повну дієздатність; мають повну юридичну освіту і отримали не менш як ступінь магістра; пройшли адвокатське стажування і склали адвокатський іспит [8, с. 291].

Отже, основними вимогами, які висуваються до кандидатів на отримання статусу адвоката в різних державах світу, як правило, є: повна дієздатність; вища юридична освіта; стаж роботи за юридичною спеціальністю від шести місяців до трьох років; обов'язкове стажування в адвокатурі (від одного до двох років); володіння державною мовою; складання кваліфікаційного іспиту; відсутність судимості за умисний злочин; отримання ліцензії на право зайняття адвокатською діяльністю. Зустрічаються й інші вимоги, такі як: наявність диплома вищої категорії (тобто «з відзнакою») про здобуття вищої юридичної освіти; вчений ступінь з юридичної спеціальності; «чиста» репутація [9, с. 254].

Адвокатом в Україні, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», може бути

фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, стаж її роботи в галузі права становить не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [14]. Якщо порівняти положення нового законодавства у цій галузі з попереднім Законом «Про адвокатуру» 1992 р., то можемо зробити висновок, що було дещо ускладнено процедуру набуття професійного статусу адвоката. Чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» до вимог стосовно майбутніх адвокатів додає категорію стажування. Таке нововведення може стати допоміжним заохоченням для здобуття майбутніми адвокатами професійних навичок і знань, трудового стажу. Якщо порядок буде більш складним, то ймовірніше, що знання, які отримуються під час підготовки до складання кваліфікаційного іспиту, під час проходження процедури стажування знадобляться у подальшій трудовій професійній діяльності адвоката [11, с. 54].

Процедуру набуття права на заняття адвокатською діяльністю умовно можна поділити на три етапи: складання кваліфікаційного іспиту, проходження стажування та складання присяги. Важливим є те, що для можливості здійснення кожного наступного етапу, необхідно успішно завершити попередній. Однак, перед тим як перейти безпосередньо до етапу складання кваліфікаційного іспиту, варто звернути увагу на ті вимоги, які висуваються до особи, що має бажання стати адвокатом. Це обумовлюється тим, що тільки та особа, яка їм відповідає, може звернутися із заявою про допуск до складання кваліфікаційного іспиту.

Першою кваліфікаційною вимогою стосовно особи майбутнього адвоката є наявність у нього повної вищої юридичної освіти. Під повною вищою юридичною освітою, відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законодавець розуміє повну вищу юридичну освіту, яка здобувається особою на території України та повну вищу юридичну освіту, яка може бути здобута в іноземних державах та яка в свою чергу визнається в Україні у визначеному законодавством порядку [14]. Однак таке трактування є досить стислим та не відображає всієї суті самого поняття. З огляду на положення Закону України «Про вищу освіту», ми можемо виділити більш ширше поняття «повної вищої юридичної освіти», під яким необхідно розуміти систему знань, умінь та практичних навичок, способів мислення, професійних якостей, моральних та інших цінностей, здобутих та набутих у закладі вищої освіти у галузі права та юриспруденції. З огляду на сформульоване вище визначення стає зрозумілим те, якими знаннями та якостями має володіти майбутній адвокат [11, с. 54].

Необхідно також зазначити, що під вищою юридичною освітою слід розуміти другий (магістерський) рівень вищої юридичної освіти, отриманий в Україні, а також вищу юридичну освіту відповідного рівня, здобуту в іноземних державах та визнану в Україні в установленому законом порядку. Водночас наявність саме магістерського рівня вищої освіти як однієї з вимог доступу до адвокатської професії обґрунтовується особливістю адвокатської професії як однієї з важливих для суспільства професій, що передбачає наявність в особі-адвоката відповідного комплексу навичок, знань та умінь [10, с. 210].

Наступною кваліфікаційною вимогою є обов'язкове володіння державною мовою. Відповідно до ст. 10 Конституції України та ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року, державною мовою в Україні є українська мова. Важливим є те, що ст. 9 даного Закону передбачає обов'язок адвоката володіти державною мовою [16]. Це є цілком обґрунтовано, адже українська мова як

державна обов'язково застосовується на всій території України під час здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, в міжнародних договорах, в навчальному процесі. Крім того, за загальним правилом судочинство в Україні у цивільних, господарських, адміністративних та кримінальних справах здійснюється державною мовою, те ж стосується і складення слідчих та судових документів [7, с. 147].

Ще однією вимогою до кандидата в адвокати є наявність стажу роботи в галузі права не менше двох років. У п. 2 ч. 3 ст. 6 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що стажем роботи у галузі права є стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею повної вищої юридичної освіти [14]. Тобто якщо за старим законодавством особа могла працювати за фахом і паралельно навчатися у закладі вищої освіти, і це зараховувалося до стажу, то сьогодні все інакше: за нині діючим Законом обчислення стажу роботи у галузі права починається лише з того моменту, коли особа отримує диплом про здобуття повної вищої юридичної освіти [11, с. 55]. У Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методиці оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затвердженому рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 року № 270, чітко визначено посади, робота на яких відноситься до стажу у галузі права [13].

Варто зазначити, що не всі розділяють положення вітчизняного законодавства, за яким вимога про наявність відповідного стажу є обов'язковою та безальтернативною умовою для здобуття особою статусу адвоката. Наприклад, В.В. Заборовський вважає, що у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має бути закріплена норма, за якою у випадку, якщо в особі нема відповідно стажу, то така особа має право на альтернативний спосіб здобуття статусу адвоката, а саме шляхом проходження стажування, але не менше ніж протягом трьох років [4, с. 538].

Необхідно звернути увагу також на обставини, які унеможливають набуття права здійснювати адвокатську діяльність. Згідно з ч. 2 ст. 6 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не може бути адвокатом особа, яка: має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у виді позбавлення волі; визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною; позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, – протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю; звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, дізнавача, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, – протягом трьох років з дня такого звільнення [14].

Неоднозначним є умова стосовно відсутності у особи непогашеної чи незнятої судимості за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у виді позбавлення волі. На думку В.В. Заборовського, основною метою законодавця при формуванні цього положення має бути недопуск до адвокатської професії лише тієї особи, яка своїми діями засвідчує те, що вона не достойна взагалі або протягом певного часу займатися адвокатською діяльністю. Якщо враховувати основне призначення та правову сутність адвокатури, а також вимоги, які повинні ставитися до претендента на здобуття статусу адвоката (наприклад, щодо його морально-етичного рівня), то варто звернути увагу на те, що кваліфікуючою ознакою повинен виступати не стільки ступінь тяжкості вчиненого злочину, як взагалі можливість подальшого заняття такою особою адвокатською діяльністю без завдання нею шкоди авто-

ритетові адвокатури [3, с. 223–224]. Ми погоджуємося з цією думкою, адже вчинення особою умисного тяжкого чи особливо тяжкого злочину взагалі не повинно піддаватися строку давності і має розглядатися як перешкода для набуття статусу адвоката в майбутньому.

Законодавством визначають і певні види діяльності, які є несумісними з адвокатською, відповідно адвокат не може їх здійснювати. Такими є: робота на посадах осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» (особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, особи, які прирівнюються до них, особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також зареєстровані кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України) [15]; військова або альтернативна (невійськова) служба; нотаріальна діяльність; судово-експертна діяльність. У разі виникнення таких обставин адвокат у триденний строк з дня їх виникнення подає до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності [14].

Отож особа, що відповідає вищезазначеним вимогам, може звертатися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) за місцем проживання із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту. Разом із заявою особа подає затверджений Радою адвокатів України перелік документів та обов'язкову письмову згоду на перевірку повноти та достовірності повідомлених нею відомостей. Ця заява повинна бути розглянутою КДКА протягом тридцяти днів з дня її надходження і за результатами розгляду КДКА приймає рішення або про допуск особи до кваліфікаційного іспиту, або про відмову в допуску (рішення про відмову можна оскаржити до ВКДКА протягом тридцяти днів) [13].

Кваліфікаційний іспит є атестуванням особи та полягає у перевірці її знань в галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики та виявленні рівня її практичних навичок і умінь застосування норм права. Кваліфікаційний іспит проводиться не рідше ніж один раз на три місяці та складається державною мовою, з урахуванням положень чинного законодавства України, яке регулює відповідні правовідносини [7, с. 148]. Організація та проведення іспиту покладається на кваліфікаційну палату КДКА.

Сам кваліфікаційний іспит складається з двох частин – письмової та усної, які складаються окремо. Програма кваліфікаційного іспиту затверджується Радою адвокатів України та оприлюднюється на сайті Національної асоціації адвокатів України. На підставі Програми складання кваліфікаційного іспиту КДКА своїми рішенням формують екзаменаційні білети для складення письмового іспиту та екзаменаційні білети для складення усного іспиту. Спочатку проводиться письмовий іспит, і особа, яка успішно його склала, допускається до складення усного іспиту. Загальна оцінка за результатами складення письмового та усного іспитів вносить до відомості з оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту особи. Особа, яка за результатами оцінювання письмового та усного іспитів отримала у сумі 128 балів і більше, вважається такою, що успішно склала кваліфікаційний іспит. Такій особі протягом десяти днів з дня складення іспиту безплатно видається свідоцтво про складання кваліфікаційного іспиту, термін дії якого становить три роки [13].

Особа, що не склала кваліфікаційний іспит з першого разу, має можливість ще раз випробувати свої сили та може не раніше ніж через шість місяців повторно бути допущеною до його складення, а у разі його повторного не складення – не раніше ніж через один рік. На думку

Н. Басевої, встановлення такого короткого терміну фактично для повторної підготовки особи до кваліфікаційного іспиту є досить незрозумілим, особливо, якщо в таких самих випадках особи, які претендують на зайняття посади судді чи нотаріуса, можуть бути допущені до складання кваліфікаційного іспиту повторно лише через один рік. Це може свідчити про занижені вимоги до професійної підготовки адвокатів порівняно із судьями та нотаріусами, особливо зважаючи на те, що кваліфікаційний іспит не передбачає анонімної форми його складання, що може потягнути прояви суб'єктивності, упередженості щодо особи, яка піддається кваліфікаційному випробуванню [1, с. 55].

Наступним етапом набуття права здійснювати адвокатську діяльність є стажування. Стажування є новелою нового закону, оскільки Законом України «Про адвокатуру» 1992 р. проходження стажування не було визначено як умова для набуття особою статусу адвоката. У наукових колах інститут стажування сприйняли досить позитивно. Так, І. Задою наголошує на тому, що введення стажування в адвокатуру є цілком доречним, оскільки наявність у особи необхідного стажу роботи в галузі права не завжди говорить про те, що особа є готовою після одержання свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту провадити захист, представляти клієнтів, захищати їх інтереси або ж надавати їм інші види правової допомоги, які передбачені законодавством [6, с. 121].

Ми також із цим погоджуємося, тому що правова сфера є досить різносторонньою, і не кожна особа, що володіє необхідною освітою, практичним стажем в галузі права, та успішно пройшла складання кваліфікаційного іспиту, розуміє всі тонкощі, якими наповнена діяльність адвоката. Стажування має позитивний результат, оскільки у стажиста буде наставник (адвокат), який допоможе краще зорієнтуватися в особливостях майбутньої професійної діяльності. Однак, на думку Н. Басевої, краще було б, якби особа спочатку проходила стажування, а потім складала кваліфікаційний іспит, або ж кваліфікаційний іспит проводився двічі, перед стажуванням перевірялися теоретичні знання кандидатів, а після – практичні навички [1, с. 55]. Це пояснюється тим, що не завжди наявність у особи стажу у правовій сфері свідчить про її вміння скласти процесуальні документи, які зустрічаються у діяльності адвокатів, чи вирішити певне питання. Можливість пройти спочатку стажування дасть особі шанс краще скласти кваліфікаційний іспит, адже під час стажування вона зможе підтягнути рівень своїх теоретичних та практичних навичок.

Стажування є діяльністю із формування та закріплення на практиці професійних знань, умінь та навичок, отриманих в результаті теоретичної підготовки особи, що отримала свідоцтво про складання кваліфікаційного іспиту, щодо її готовності здійснювати самостійно адвокатську діяльність. Основною метою існування такого інституту є формування у претендента на здобуття статусу адвоката відповідного рівня практичних знань і навичок, необхідних для самостійного здійснення ним адвокатської діяльності [5, с. 115].

Стажистом адвоката може бути особа, яка на день початку стажування має дійсне свідоцтво про складання кваліфікаційного іспиту. Від стажування звільняються громадяни, які на день звернення із заявою про допуск до кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менш ніж один рік упродовж останніх двох років [12]. На стажиста адвоката поширюється дія Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики, статутів відповідних адвокатських об'єднань, адвокатських бюро, рішень адвоката, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально як самозайнята особа, а також інших нормативно-правових актів, чинних на момент проходження особою стажування.

Особа проходить стажування протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів

регіону. У наукових колах існує думка, що термін стажування у шість місяців є недостатнім для здобуття та покращення стажистом його знань та навичок. Цю думку підтримують і практикуючі адвокати, які вважають, що такий строк не дасть можливості стажисту отримати повне уявлення щодо здійснення захисту в кримінальному провадженні і, особливо, здійснення представництва в цивільних справах, які, як відомо, мають тенденцію до тривалих термінів їх розгляду. Отже, не завжди стажист отримає можливість вивчити процес надання правової допомоги клієнту від початку його звернення до адвоката і до логічного завершення розгляду справи [1, с. 54]. Цілком логічним, на нашу думку, з огляду також на законодавство іноземних країн, де стажування триває довше, є збільшення терміну стажування мінімум до дванадцяти місяців.

Для проходження стажування особа має звернутися до будь-якої ради адвокатів регіону із заявою про направлення на стажування разом, до якої додається перелік документів, затверджений Радою адвокатів України. Ця заява повинна бути розглянутою радою адвокатів регіону у термін, який не перевищує граничного строку дії свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту заявника, але не пізніше ніж протягом тридцяти робочих днів з дня надходження заяви. У результаті рада адвокатів регіону приймає рішення про призначення керівника стажування, видачу направлення на стажування, затвердження індивідуального плану стажування та строки подання стажистом поточних звітів або про відмову у направленні на стажування [12].

Стажист зобов'язаний сплатити внесок на проходження стажування у розмірі трьох мінімальних заробітних плат станом на день подання особою заяви та внесок за доповнення даних у Єдиного реєстру адвокатів України про стажиста адвоката у розмірі 50 % однієї мінімальної заробітної плати станом на день подання особою заяви. Розмір внеску на проходження стажування розподіляється таким чином: 70 % внеску сплачується стажистом безпосередньо на користь керівника стажування та використовується виключно для забезпечення проходження стажування та компенсації витрат такого керівника, а 30 % – на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України [14]. Окрім цього, стажист адвоката повинен прослухати адаптаційний курс в професію адвоката у Вищій школі адвокатури НААУ.

Що стосується керівника стажування, то ним може бути адвокат, що має стаж адвокатської діяльності не менше п'яти років, підвищує свою кваліфікацію відповідно до вимог, встановлених Радою адвокатів України, та має достатній досвід та можливість забезпечити належне проходження стажування особам, які виявили бажання отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Також стажист може пройти стажування ще у двох адвокатів з іншої спеціалізації, за їх згодою, за умови, що відомості про них включені до Реєстру керівників стажування [9, с. 256].

За результатами стажування керівник (про оцінку стажування) та стажист (про результати стажування) повинні скласти звіти і направити їх на розгляд до ради адвокатів регіону. Результати стажування оцінюються радою адвокатів регіону протягом тридцяти днів з дня отримання звіту. За оцінкою результатів стажування рада адвокатів регіону приймає рішення про видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або про продовження стажування на строк від одного до трьох місяців [12].

Відповідно до ст. 11 Закону «про адвокатуру та адвокатську діяльність», особа стосовно якої прийнято рішення про видачу їй свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, в тридцяти денний строк має скласти присягу, і тоді може отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [14]. Присягу адвоката особа складає перед радою адвокатів регіону. Текст

присяги адвоката України підписується адвокатом і збирається радою адвокатів регіону, а її копія надається адвокату. Особа, що склала присягу адвоката України, отримує у день складення присяги свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України, які не обмежуються віком особи та є безстроковими. Їхні зразки затверджуються Радою адвокатів України.

Висновки. Отже, вищезазначена процедура набуття статусу адвоката є однією з важливих гарантій стосовно забезпечення надання кваліфікованої правничої допомоги. Це пояснюється тим, що вона обмежує доступ до професії особам, теоретичний та практичний рівень яких є недо-

статнім. Встановлення таких високих професійних вимог та умов для набуття особою права здійснювати адвокатську діяльність дає можливість державі гарантувати будь-якій людині, яка звернулася до адвоката, реалізацію ним конституційного права на кваліфіковану юридичну допомогу.

Водночас є питання, які потребують змін, зокрема, варто збільшити термін для повторної спроби складення кваліфікаційного іспиту з метою кращої підготовки кандидатів, строк стажування збільшити мінімум до дванадцяти місяців, змінити черговість кваліфікаційного іспиту та стажування, а також варто переглянути вимоги, що висуваються до майбутніх адвокатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баєва Н.Я. Правовий статус адвоката за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: окремі питання врегулювання. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2. С. 53–58.
2. Владишевська В.В. Щодо вимог до особи, яка претендує на заняття адвокатською діяльністю у країнах пострадянського простору. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 4. С. 90–97.
3. Заборовський В.В. Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2017. 577 с.
4. Заборовський В.В. Стаж як умова набуття статусу адвоката. *Закарпатські правові читання: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Ужгород, 20–22 квітня 2017 р.): у 2-х т. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. Т. 1. С. 535–539.
5. Заборовський В.В. Стажування як умова набуття статусу адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2016. Вип. 37. Т. 3. С. 112–116.
6. Задоля І.І. Проходження стажування особою для набуття права на заняття адвокатською діяльністю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 10-1 (1). С. 119 – 122.
7. Задоля І.І. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: вимоги до осіб. *Юридичний вісник*. 2014. № 5. С. 146 – 151.
8. Некіт К.Г. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні та Польщі: порівняльний аналіз. *Адвокатура: минуле та сучасність*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Одеса, 12 листопада 2016 р.). Одеса: Фенікс, 2016. С. 289 – 291.
9. Овсяннікова О.О. Стажування кандидата в адвокати: проблеми та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 4 (75). С. 253 – 260.
10. Пацкан Н.В. Деякі правові аспекти доступу до професії адвоката з огляду на реформу адвокатури в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 209 – 215.
11. Петрик О.Л. Набуття статусу адвоката в Україні: організаційно-правовий аспект. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1 (5). С. 53 – 59.
12. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: затв. рішенням Ради адвокатів України від 01.06.2018 р. № 80 (зі змінами). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020-11-17-polozhennya-121_5fc64e07e0a02.pdf (дата звернення: 14.04.2021).
13. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: затв. рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 р. № 270 (зі змінами). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020-11-17-polozhennya-121_5fc64e07e0a02.pdf (дата звернення: 14.04.2021).
14. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 14.04.2021).
15. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 14.04.2021).
16. Про функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19> (дата звернення: 14.04.2021).